

SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Caâid BALTACI

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :

**A. Vehbi
VAKKASOĞLU**

İDARE MÜDÜRÜ :

İSMAİL L. ÇAKAN

BU SAYIDA

SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
FETİH ve FÂTİH	N. Sami BANARLI
FÂTİHİ YETİŞTİREN MUHİT	Prof. Dr. B. N. ŞEHİSÜVAROĞLU
İSTANBULUN FETHİ	Tahsin ÜNAL
FETİH (Şiir)	A. Nihat ASYA
AYASOFYA	N. Fazıl KISAKÜREK
FETHİN MÂNÂSİ	Prof. Dr. Süheyl ÜNVİER
FETİH BİBLİYOGRAFYASI ...	Dr. M. C. Şehabeddin TEKİNDAG
RUM MAYASI	Prof. Dr. M. Şekip TUNÇ
FÂTİH'İN GAYESİ	Yük. Müh. Ömer KIRAZOĞLU
FÂTİH'E (Şiir)	Doç. Dr. M. Nihat ÇETİN
FETİH'İN 515. YILI	Prof. Dr. Z. Fahri FİNDİKOĞLU
İSTANBUL'UN FETHİ (Şiir) ...	Süleyman Arif EMRE
VE 29 MAYIS	Ali Himmet BERKİ
ŞAİR FÂTİH	Prof. Dr. F. Kadri TEMURTAŞ
AYASOFYA, NE KADAR SA- BİRLİSİN	Sezal KARAKOÇ
FÂTİHİ ANLAMAK	Sabri AKDENİZ
FETİH (Şiir)	Kenan SEYİTHANOĞLU
EDİRNE KAPİ	Hasan ÖZÖNDER
ÇEHRESİ DEĞİŞEN ŞEHİR VEDÂ	E. Hakkı AYVERDİ
SUALLERE CEVAPLAR	T. Sıtkı BALCI
TIYATRO FESTİVALİ	Gazi MERT
FETİH (Şiir)	Hilmi KURFULUS
FETİH HİLÂLİNİN ZAFERİ	A. Nihat ASYA
FÂTİH SULTAN MEHMED'E (Şiir)	İ. Semahaddin CEM
İSTANBUL'UN KURULUŞU ...	Hayrünisa ÇİĞDEM
	Prof. Dr. M. Halil YINANC

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: T.I.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: Mehmet KARAMAN
Kayseri: T.I.E.T.F. İkinci Başkanı : İ. N. NURSAĞAN
Konya : T.I.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Ahmet FİDAN
İzmir : T.I.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Orhan ÇETİN

TEKNİK KADRO

Dış Münaşebetler : Mahmut ÖZTÜRK
Sekreter : Ressayam :
Erdoğan ATAĞ Gürbüz AZAK
Dizgi ve Baskı : T A N M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl : 1. Sayı : 10
Basıldığı Tarih : 29 Mayıs 1968

ABONE

İLÂN TARİFESİ

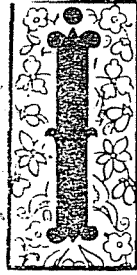
Yıllık : 12 sayı, 30. TL. Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk 2.000 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL. İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Tek renk 1.000 TL.
Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır. Renkli ilân sahifesi :
Yabancı Memleketlere İki katı. Tamamı : 1.200 TL.
Bir sayısı : 250 Kuruş. 1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'hoz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmaması iade edilmez.

Edebiyat

ŞAIR
FATİH

PROF. DR. FARUK
KADRİ TİMURTAŞ

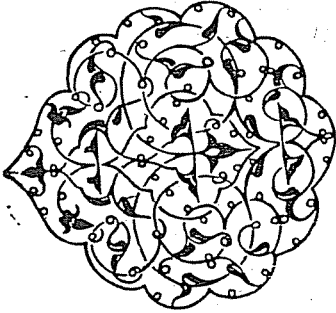
STANBUL'un büyük Fâtihi Sultan Mehmed, yüksek vasıflı bir kumandan ve devlet adamı olduğu gibi ilim ve san'at sâhalarında da at koşturmuş, değerli bir kültür ve gönül adamıdır. Bir çok Osmanlı pâdişahları gibi o da şiirler yazmıştır. "Avni" mahlâsını kullanan şâirin, bir küçük divan meydana getiren şiirleri, bu gün elimizde bulunmaktadır. Bir çok şiirlerinin henüz elimize geçmediği anlaşılıyor.

Fâtih devri, Türk edebiyâtı târihinde önemli bir merhale teşkil eder. Ahmed-i Dâî, Şeyhî gibi büyük üstadların yetişmesi ile daha II. Murad zamânında esaslı bir gelişme gösteren divan şiiri, Fâtih çağında başta Ahmed Paşa olmak üzere Melihî, Cemâlî, Sâfi, Konyalı Nizâmî gibi san'atkarlar elinde gerçekten parlak bir dereceye erişmişti. Sayıları hayli kabarık olan bu devir şâirleri içinde onların hâmisî olan Sultan Fâtih'e de küçümsenmeyecek bir yer ayırmak gerektir.

Fâtih devri, Türk dili târihi bakımından da çok dikkat çekici bir manzara göstermektedir. Arapça ve Farsça kelime ve tertiplerden faydalanmağı 14. yüzyılın sonlarına doğru geniş ölçüde artıran divan edebiyâtı dili, 15. yüzyılın sonunda artık tamâmiyle teessüs etmiş bulunuyordu. 15. yüzyılın ilk yarısı, Eski Anadolu Türkçesi ile klâsik Osmanlı şiir dili arasında bir geçiş devri teşkil etmektedir. Bu devir eserlerinde, Eski Anadolu Türkçesinde bulunan daha önceki yazı dili kalıntısı kelime ve gramer şekilleri görüldüğü gibi, arapça ve farsça kelimelere de daha bol rastlanmaktadır.

FÂTİH'in şiirlerinde de, arkaik sayılabilecek kelimeler ve şekiller zaman zaman göze çarpıyor. O da yazı dilinin umûmî akışına uymuş bulunmaktadır. Şiirlerinin taşıdığı Türkçe unsurlar çağdaşlarımızinkinden az değildir.

Fâtih, divan şiirini meydana getiren mazmunlar âlemini iyice tanımakta, onları rahatça ve kolaylıkla kullanabilmektedir. Mazmun ve imaj gibi şiir unsurlarını tasarrufdaki başarısı hiç de küçük değildir. Bir kaç örnek verelim. Şu beyitte «diş-inci» münâsebeti güzel bir şekilde anlatılmıştır:

**Dişleründür ağlamakla göz yaşından umduğum
Dürr-i şehvâr oldu ancak ebr-i nisândan ümid**

Ahmed-i Dâi ve Şeyhî'nin eserlerinde olduğu gibi, Fâtih'in şiirlerinde de mazmunların kullanılışı, henüz açık imâlara ve kelime münâsebetlerine dayanmaktadır. Beyitlerin girift bir hâl alması, bir kaç mazmunu tek kelimelik imâlarla bir arada kullanmak sûretiyle mânâ teksifi gibi hâller, daha sonraki yüzyıllarda, bilhassa 17. yüzyıldan itibaren görülmektedir. 15. yüzyıl divan şiirinde mazmunların çok aşıkâr şekilde görülmekte oldukları hakkındaki sözlerimize Fâtih'ten rasgele aldığımız şu beyit de delil olabilir:

**Yüzünle zülfünü geceyle güne nisbet idüp
Kaşınla kirpigünü tir ile kemâna yazam.**

Bu beyitle, yüz güneşe, saç geceye, kaş yaya, kirpik oka benzetilmiş bulunmaktadır.

Fâtih'in şiirlerinin mâhiyeti üzerinde de kısaca durmak gerek. Onda hâkim olan unsur, daha çok duygu ve heyecandır. Fikir unsuru ikinci plândadır. Bu yüzden ki, onda şekil san'atlarına pek az tesâdüf edilir. Fâtih'in fikir ve felsefe cephesi, bütün öteki şâirlerimizinki gibi islâmî esaslara ve tasavvufa dayanmaktadır. O da her türlü mazmunlardan, klişeleşmiş benzetme söz mefhumlarından faydalanmış, ayrıca tasavvuf umdelerini de kullanmıştır.

Böylece meselâ:

Keşf eyle bâde sırrını terk it bahâneyi,

şeklinde mısralar söylemiştir. Bunların sayısının fazla olmadığı ve mâhiyet itibâriyle klişeleşmiş sözlerden ibâret bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. O bir tasavvuf şâiri değildir.

Şâir Fâtih'in hayat görüşüne gelince, onu şu içli beyitte en güzel şekilde ifade edilmiş görmekteyiz:

**Sâkiyâ mey sun ki bir gün lâlezâr elden gider
Çün irür fasl-ı hazan bâğ ü bahâr elden gider.**

Fâtih'in aşk şiirleri de çok ilgi çekicidir. İstanbul Fâtih'i koca hâkan sevgilisine böylece hitâb ediyor:

**Benüm sen şâh-ı mehrûya kul olmak iledür fahrüm
Gedâ-yı dilber olmak yeğ cihânun pâdişâsından.**

Aynı konuda buna benzer birkaç «şâhâne» beyte daha sâhip olan şâir, sevgilisi tarafından cevr ü cefâ için bile olsa yâd edilmeği bir nimet saymaktadır:

**Dimezem vuslat ümidiyle beni şâd eylegil
Râziyum cevr ü cefâ kılmağ için yâd eylegil.**

Güzellerden gelecek tegafülün, (görüp te görmezlikten, bilip te bilmezlikten gelmenin) çok kötü olduğunu, cevr ü cefânın bir ihsan olduğunu ifade eden Fuzûlî'nin şu beyti, Fâtih'in yukarıdaki beytine ne kadar benziyor:

**Ey Fuzûlî hûb olanlardan tegafüldür yaman
Ger cefâ hem gelse anlardan bir ihsandır sana.**

Fâtih, bütün divan şâirlerimiz gibi fars edebiyâtından faydalanmış, onun tesirinde kalmıştır. Hâfız Sâ'di ve Selmân-ı Sâveci'nin Fâtih üzerinde önemli tesirleri olmuştur. Şâir, bizim şâirlerimizden ise, bilhassa Şeyhî ve Ahmet Paşa'nın tesirindedir. İran ve Türk şâirlerinden müteessir olan Fâtih, kendinden sonra gelen şâirlerimize tabiatıyla tesir etmiştir. Fuzûlî'nin bile bazı beyitleri Fâtih'inkine andırmaktadır. Bunu izah etmek güç bir mes'eledir. Burada bir tesirin varlığı mu ileri sürülebilir, bir «tevârüd» mü vardır, yoksa aynı kaynaklardan faydalanma sonunda böyle bir durum mu ortaya çıkmıştır? Hangisinin doğru olduğunu kestirmek mümkün değildir.

Fâtih'in şâirliği konusunda son söz olarak diyebiliriz ki, o lisana ve vezne çağdaşları derecesinde hâkim, ifâdesi kuvvetli, nazmı sağlam, duygulu, zaman zaman lirizme yükselmiş bir şâirdir. Türk edebiyâtı târihinde bütünü içinde onun yeri birinci sınıf şâirlerin yanı sıra değil, ikinci üçüncü derecede bir yerdir.

N O T :

Fâtih'in şiirleriyle ilgili bir hususu açıklamayı faydalı buluyorum. Bilindiği üzere Fâtih'in mürettep bir divanı yoktur. Şiirleri dağınık halde ve mecmualar içerisinde. Bu manzumelerden bir kısmının ise ona aitliği şüphelidir. Nitekim, Fâtih'in şiirlerini ihtivâ eden kitaplarda yer alan (meselâ Kemal Edip neşri, s. 81) ve

İmtisâl-i câhidü fi'llâh oluptur niyyetüm
Din-i İslâmın mücerret gayretidir gayretüm.

beytiyle başlayan gazel onun değildir. Ziya Paşa'nın (Hârâbât) ında (cilt II. s. 124) ve Şâkir Paşa'nın «Yeni Osmanlı Târîhi» nde (cilt II. s. 124) bulunan bu şiirin makta beytinde şâirin mahlâsı "Muhammed" olarak geçmektedir. Halbuki Fâtih'in mahlâsı «Avnî» dir. Ayrıca şiirin üslûbu ve dili Fâtih'in öbür şiirlerinkinden farklıdır. Dil bakımından, şiirin daha sonraki asırlara âit olması gerekmektedir. Mahlâsından anlaşılacağı veçhile şiir, Sultan III. Mehmed'indir. Bu hususu doğrulayan bir delili, Paris Milli Kütüphanesindeki Türkçe yazmalar üzerinde vaktiyle yaptığım araştırmalar sırasında tesbit etmiştim. Bir mecmuada (Suppl. 373. v. 73 a) bu gazel Sultan Mehmed adına kaydedilmişti.

1949 yılında Türk Kültür Ocağı başkanı bulunduğum sırada tertib ettiğimiz «Fâtih'i anma ve İstanbul Fethini kutlama» töreninde yaptığım konuşmada ilk defâ okuduğum bu şiir, sonradan bir hayli yayıldı. Bu gün de, bu şiirin Fâtih'inmiş gibi zikr edildiği görülmektedir.

Ehl-i küfrü serteser kahreylemektür niyyetüm
Enbiyâ vü evliyâya istinâdum var benüm
Lutf-ı Hakdandır hemân ümmîd-i feth u nusratüm.

gibi beyitler ihtiva eden bu gazelin Fâtih'e ait olmadığı kesin olarak anlaşılmış bulunmaktadır. Bu hususu artık düzeltilmesi uygun olacaktır.